

DOCUMENTOS

Normalizzatione e modernizatzione de s'euskara*

Euskarazko Kulturaren Batzarrea

SOS SOTZIULINGUISTAS a su sòlitu distinghen duas dimensiones in su cambiamentu linguistiku planificadu: sa chi si riferit a su corpus internu de una limba determinada, a un'ala; sa chi si riferit a sa limba comente fenòmenu sotziale, a s'àtera.

Cando inoghe faeddamus de planificatzione linguistica in relazione a s'euskara, nos semus riferinde a sa planificatzione pro sa normalizatzone sua, ca s'euskara est una limba minorizada. Duncas, planificatzione de s'euskara bolet narrer una politica linguistica chi punnat e est projetada pro fagher de s'euskara, limba minorizada de Euskal Herria, sa limba normalizada sua.

---

* Custu articulu est su riassuntu cun modifacas de sos capítulos 2 e 3 de sa prima parte de su documento publicadu dae EKB in sa rivista JAKIN 34 (1985), coamente númeru monogràficu supra de las *Bases de la Planificación del Euskara*. EKB est su *Euskal Kultararen Batzarrea*, coordinamento de grupos, sotziedades e entidades populares de sos diferentes setores de sa cultura, chi traballan in defensa de sa limba e pro su recùperu suo tràmite su traballu culturale, a bias, totu bolumtariu. EKB bolet esser una base manna de atzione, de revindicatzione e de planificatzione in favore de sa limba e de sa cultura basca.

EUSKARAZKO KULTURAREN BATZARREA
Normalizatzione e modernizatzione de s'euskara

In su Paisu Bascu esistin fortzas sotziales e politicas chi an chèrsidu negare fintzas su cuntzetu de normalizatzione de s'euskara, in nùmene de no ischimus bene cale "liberalismu linguisticu". Mancari gai, su fatu de negare oe sa planificatzione pro sa normalizatzione de s'euskara bolet narrer a mantennen su predominiu -o mezus su dominiu- absolutu de su castiljanu o de su frantzesu: in definitiva, bolet narrer a cumpretare sa politica de sustitutzione linguistica fata dae medas séculos a cesta banda. Pro custu, oe bi bolet in manera assoluta una planificatzione linguistica setoriale e zenerale.

In cale si stat planificatzione de sa normalizatzione de una limba minorizada bi depen esser tres componentes: s'Administratzione pùblica, chi tenet su còmpitu de elaborare sa politica linguistica in zenerale e de la sus-tener dae sos logos de su podere politicu; sos grupos técnicos (de sotziulinguistas, psicòlogos, pedagogos, etc.) chi depen batre sos datos sotziolòzicos, antropolòzicos chi bi bolen pro ponner in pràctica una planificatzione realista, e chi depen istabilire fintzas sos tèrmines de sos bilàntzios positivos o negativos de sa planificatzione linguistica; sas fortzas sotziales e populares, organizadas in grupos, sotziedades o entidades de defensa e recùperu de sa limba e de sa cultura minorizada.

Tocat a narrer chi bi depet aer una casta de dialètica permanente intre s'Administratzione pùblica in sos diferentes livellos suos e sas entidades populares numenadas in antis, in su poninzu in pràctica de una politica linguistica adeguada.

In sa realidade sa normalizatzione de una limba minorizada est unu protzessu sotziale cumplexsu, in ue est fundamentale sa partitzipatzione de sas diversas fortzas sotziales e culturales, si non si bolet ruer in una politica burocràtica, chi est destinada a andare male mescamente cando si tratat de normalizare una limba minorizada.

In cantu a s'euskara, est propiu custu movimentu populare in favore de sa limba natzionale su chi at costituìdu e at a costituire in tempos benidores sa columna fundamental de su recùperu linguisticu de su Pòpulu Bascu e de onzi politica chi punnat pro custu. E propiu pro coordinare sas diferentes fortzas chi traballan pro custu recùperu sotziale, culturale e natzionale de s'euskara in sos diferentes setores sotziales e culturales, unos tres annos a como est naschidu s'EKB (Euskal Kulturaren Batzarrea / Assemblea de sa Cultura Basca). Cun cesta entidade culturale b'at s'idea de istabilire una grandu base sotziale e popular de atzione, de revindicatzione,

EUSKARAZKO KULTURAREN BATZARREA
Normalizatzone e modernizatzone de s'euskara

de cussentizatzone e de planificatzone cun s'obietivu de sa normalizatzone e de su recùperu de s'euskara.

Cale si siat planificatzone linguistica pro prima cosa est obrigada a definire sas finalidades suas. Una cosa est, disatis, si sa finalidade est sa de mantenner su status linguistiku de como, un'âtera cosa est si sa finalidade est sa de arribare a unu "bilinguismu" formale, o puru si est sa de unu recùperu prenu de sa limba minorizada a livellu personale, sotziale, culturale e natzionale. In sos fatos, sa finalidade istabilida dae su Guvernu de sa Comunidade Autònoma Basca, supra de sa base legale de sa Costitutzione atuale de s'Istadu ispanolu e de s'Istatutu de Autonomia, est de unu bilinguismu, pagu prus o mancu perfetu. Ma custa finalidade est a largu meda dae esser sa de su Guvernu "Foral" (Autònomu) de sa provintzia de Nafarroa. E in Euskadi Nord (sa parte frantzes) non b'at perunu tipu de politica in favore de s'euskara.

Però, si movimus dae sas afirmatziones de sos sotziulinguistas chi negan chi bi podat aer una situatzione istàbile de bilinguismu sotziale, o si cussideramus sa situatzione diglòssica de s'euskara in su Paisu Bascu, non podimus fagher a mancu de arribare a narrer chi s'obietivu de su bilinguismu est una faula e una trampa ideolòzica, e chi s'obietivu beru de sa normalizatzone de s'euskara non podet esser si non su de su recùperu prenu de sa limba nostra, cunforma a sos printzipios de sa territorialidade e de sa prioridade assoluta e de s'ufitzilidade fundamentale de s'euskara.

Ite bolet narrer su recùperu prenu de s'euskara? Bolet narrer, fundamentalmente, chi s'euskara depet arribare a esser sa limba comunitària de totu su Popùlu bascu e sa limba personale de onzi bascu. Custu recùperu "ètnicu" e "antropolòzicu" de s'euskara at a esser su frutu de unu protzessu longu de normalizatzone linguistica, zuridica, istituzionale, sotziale e culturale.

Sa politica de recùperu prenu de s'euskara si ponet contra a sa politica de sustituzione chi at coladu e sightit galu como a colare in s'euskara. In su protzessu de recùperu prenu, su bilinguismu podet esser petzi unu passu, ma mai sa finalidade. In definitiva su Paisu Bascu diat deper esser euskaldunu a livellu sotziale e natzionale, faghende a manera chi b'apat plurilinguismu a livellu personale. Aende comente base custu monolinguismu natzionale de s'euskara, sas àteras limbas an a poder esser coufitziales pro usos internatzionales.

EUSKARAZKO KULTURAREN BATZARREA
Normalizatzione e modernizatzione de s'euskara

1. Dimensiones de sa normalizatzione linguistica

Sa normalizatzione de una limba minorizada -e duncas de s'euskara- tenet duas dimensiones fundamentales: 1) Su Corpus linguistiku, a manera chi sa limba siat capassa issa matessi de cumplire sas funtziones chi depet cumplire in sa sotziedade moderna basca; 2) Su Status linguistiku, a manera chi s'euskara si cambia en limba natzionale de sa sotziedade basca, cumprinde in pràctica totu sas funtziones cumpridas dae cale si siat limba normale de sa sotziedade e cale si siat limba natzionale de unu pòpulu.

Custas duas dimensiones normalmente sun aunidas intimamente. Tziende su chi narat su sotziulinguista catalanu R. Ninyoles in s'òpera sua *Idioma y poder social*, podimus narrer: "...Non faghet a istudiare custu aspetu -su de sa normalizatzione de sa limba- chene iscoperre sas implicatziones sotziales múltiplas suas. Sa normalizatzione non bolet narrer pe-tzi su fatu de "dare normas" linguisticas, istabilire una gramàtica zusta, una fonètica atzetada e unu lèssicu. Su tèrmine matessi proponet su fatu inseparabile de ponner "a livellu normale" una limba: su de la situare in relatziones de agualidade cun sas àteras, in su matessi livellu. Sa normalizatzione est, duncas, destinada a abolire s'àmbitu diglòssicu" (p. 85).

Movende dae custa cuntzettzione globale de sa normalizatzione podimus distingher bator grandu capitulos: a) Normalizatzione lèssicu-gramaticale o *istandardizatzione*; b) Normalizatzione culturale-linguistica o *modernizatzione*; c) Normalizatzione sotziulinguistica o *funtzionalizatzione*; d) Normalizatzione zuridicu-istituzionale o *ufitzializatzione*. Sos primos duos capitulos si riferin a sa prima dimensione de su Corpus linguistiku; sos úrtimos duos, a sa segunda dimensione de su Status linguistiku.

S'istandardizatzione de sa limba si mutit fintzas "nòrmativizatzione" de sa limba. In pràctica si tratat de cumbertire in norma unu tipu de modello de sa limba, a supra de sas diferentes bariedades de sa matessi limba. Si tratat de normativizare s'ortografia, sa fonètica, sa morfolozia, sa sintassi, etc. de sa limba. Custu bi bolet mescamente pro superare sa dispersione linguistica in dialetos. In riferimentu a custu, s'autore numenadu in antis, narat: "S'istandardizatzione o normativizatzione tenet comente finalidate sa de cumbertire unu cumplessu de limbazos, prus o mancu diferentziados, in limba natzionale".

Cun sa funtzionalizatzione de una limba si bolet espressare su fatu chi

EUSKARAZKO KULTURAREN BATZARREA
Normalizatzione e modernizatzione de s'euskara

sa limba arribet a cumplire totu sas funtziones de espressione e de comunicatzone chi li sun destinadas in sa sotziedade. Custu capitulu implicat tres aspetos importantes: sa cussentizatzione de sa sotziedade in riferimentu a sa limba sua; sa connoschèntzia de sa limba sua dae bandas de totu sa zente; s'usu de sa limba chi si bolet normalizare in totu sos campos e livellos de sa bida sotziale: familia, traballu, relatziones de amighèntzia, iscola, mèdios de comunicatzone de massa, aministratzione, servitzios sotziales, etc.

S'ufitzializatzione de sa limba minorizada bolet narrer meda de prus de su fatu chi custa siat declarada limba ufitziale o coufiziale. Si tratat de unu protzessu sotziulinguisticu chi, tràmite custu, sa limba preubida, posta a bandas e privatizada colat a esser un'afare pùblicu; a la narrer mezus, unu protzessu sotziulinguisticu chi faghet a manera chi s'Aministratzione pùblica e sos àteros organismos pùblicos e privados reconnoscan ufitzialmente sa limba minorizada e chi duncas l'impiten. In pràtica sa declaratzione de s'ufitzialidade de s'euskara bolet narrer chi, fatu custu, si depen regularizare in manera legale& s'aprendimentu e s'usu ufitziale de s'euskara, gai comente s'istabilimentu e sa protetzzione de sas istituziones chi traballan in sa defensa e recùperu suo.

2. Modernizatzione de s'euskara: su traballu de s'UZEI

Supra de su capitulu de sa modernizatzione de s'euskara amus a faedare prus in cuncretu, e faghende riferimentu ispetzificu a una de sas istituziones chi bi traballat dae unos deghe annos: s'UZEI.

Cunforma a su chi naran sos linguistas, sa modernizatzione de una limba cunsistit in su produinzu de su lèssicu e de su discursu chi fagat a manera chi siat possibile su tipu de comunicatzone esizada dae sa sotziedade moderna. Custu implicat s'irrichimentu de su vocabulariu e s'isvilupu de istiles noos. In definitiva sa modernizatzione de sa limba si riferit a sa normalizatzione culturale sua: chi, duncas, una limba arribet a esser mèdiu de produinzu e de espressione de sa cultura moderna, in totu sos campos e in totu sos livellos suos.

Sa modernizatzione de s'euskara diat boler s'isvilupu de sa limba natzionale nostra in custas bator diretziones: *literària*, pro sas formas noas de literatura; *ziornalistica*, arribende a esser una limba preparada pro totu sos mèdios de comunicatzone sotziale atuales; *aministrativa e cumertzi-*

EUSKARAZKO KULTURAREN BATZARREA
Normalizaztione e modernizaztione de s'euskara

ale, chi in pràctica est belle de su totu noa in s'euskara; científica e tècnica, a manera chi s'euskara siat a tretu de si moer in sa divulgatzione, istrutzione e in sos istúdios in totu sos campos de sa sièntzia, de las artes e de las técnicas.

Oe non si podet narrer galu chi s'euskara apat bintu, però est a beru chi at afrontadu cun determinatzione s'isfida de sa cultura moderna. A custa isfida si podet responder petzi impitende chene si nd'istracare sa limba in custos campos e in custos livellos. Custa est sa posta chi in sos ùrtimos bintichimbe annos est in cherta de bincher su movimentu de modernizaztione de s'euskara.

S'objetivu de sa modernizaztione de s'euskara fit presente zai dae su pri-mu Cungressu de sa Sotziedade de Istúdios Bascos in su 1918, in ue est istadu propostu in manera crara su tema de s'unificaztione de sa limba natzionale nostra. Coladu su tempus in ue s'euskara est istadu amudadu, a pustis de sa ghera tzivile (1936-1939), sun istadas sas rivistas literàrias e de cultura zenerale *Euzko Gogoa*, *Egan* e mescamente *Jakin*, sas chi an zutu ad-dainantis sa grandu idea de sa modernizaztione de s'euskara.

Oe esistin medas istituztiones chi traballan in sa modernizaztione de s'euskara, onzi una dae sa prospetiva sua: sas Facultades de linguistica e de Filolozia Basca chi esistin in sas Universidades Bascas; sa Setzione de sa limba basca in intro de s'Istitutu de s'Aministratzione Pública Basca; s'iscola de traduzione chi amus numenadu in antis; su grupu Elhuyar, chi dae unos bindighi annos traballat publichende libros e una revista in euskara, divulgativa de sas sièntzias esatas e de sa tecnolozia moderna; s'Universidade Basca de Istiu, in ue sun presentes sas atividades in euskara fatas in sas Universidades; e in fines, s'UZEI.

S'UZEI est un'istituztione fundada noe annos a como e chi, cunforma a su chi bolet narrer sa sigla in euskara, est unu Tzentru de Servitzios Universitarios e de Normativizaztione lessicale de s'Euskara.

S'UZEI est un'istitutu privadu dae cando est istadu fundadu e gai est abarradu in sa bida sua de custos noe annos; però dae s'incomintzu at pedidu de esser reconnotu ufitzialmente dae sas Aministratziones Públicas Bascas. In pràctica, custu istitutu retzit azudos finantziários dae entidades privadas e dae entidades pùblicas, però no at galu retzidu sa "istituzionalizaztione pùblica".

S'atividade fundamental de s'UZEI est istada s'elaboratzione de Ditzionàrios ispetzializados, incomintzados cun sa publicatzione de unu de

EUSKARAZKO KULTURAREN BATZARREA
Normalizazone e modernizazone de s'euskara

Sièntzias Naturales, dae bandas de su grupu Jakin chi amus numenadu in antis. In pràtica sa criatzone e fundamentu de s'UZEI est mèritu de su grupu Jakin, chi sightit a publicare una revista trimestrale de pessamentu e de cultura zenerale.

S'UZEI at publicadu zai una bintina de Ditzionàrios tècnicos e ispetzializados de Fisica, Economia, Impresa, Aministratzione, Tzirculatzione, Isport, Deretu, Botànica, Linguistica, Tecnolozia Mecànica, Arte, Música, Meighina, Filosofia, Banca; est a puntu de publicare àteros ditzionàrios che a su de Ecolozia, Zoolozia, Reliziones; e est amaniende su de Urbanismu, Architetura, Istòria, Zeografia, etc. Totu custos ditzionàrios, bastante mannos (onzi unu dae 500 a 1.000 pàginas de mèdia) cuntenen comente norma una parte entziclopèdica e un'àtera parte terminolòzica (dae 4.000 a 8.000 tèrmines) multilingue (euskara, castiljanu, frantzesu, e a bias ingresu).

Custu traballu de elaboratzione terminolòzica moderna bolet responder a sas esizèntzias de s'euskara in s'iscola, in s'aministratzione, in sos servitzios sotziales, in sos mèdios de comunicatzione sotziales.

Oe si tratat de fundare s'Euskalterm, a su matessi livellu de sos tzentros terminolòzicos esistentes in sas limbas modernas de Europa. S'UZEI est relatzionadu e est collaborende zai cun sas diferentes entidades internatzionales chi traballan in su mundu de sa terminolozia moderna in sa limba issoro, in particulare cun su Termcat, istitutu de terminolozia moderna de Catalunja.

In s'UZEI bi traballat personale fissu, chi programat, organizat e coòrdinat s'elaboratzione de totu sos ditzionàrios e sos grupos chi traballan in onzi unu de custos ditzionàrios. Custos grupos a su sólitu sun esternos, e benin dae sos Istitutos e dae sas Facultades de sas Universidades. In pràtica in su traballu de s'UZEI an collaboradu medas chentinas de pessones.

S'UZEI, paris cun su traballu terminolòzicu e de publicatzione de ditzionàrios ispetzializados, saghet un'àteru traballu cumplementare: su de s'elaboratzione de libros de testu de iscola e universitarios, su de sas tradutziones e de su serviziу de consulta terminolòzica.

Acabamus tzitende su chi at nadu Xabier Mendiguren in s'òpera fata in collaboratzione *Euskal Herria*, II, pàz. 425: "Oe ch'est oe, non podimus galudare su balore zustu de s'influèntzia manna chi at tentu s'UZEI durante prus de unu lustru in su mundu linguisticu-culturale bascu e petzi una pro-

EUSKARAZKO KULTURAREN BATZARREA
Normalizatzone e modernizatzone de s'euskara

spetiva prus larga nos podet dare sos elementos de zudisssiu chi bi boleñ. Mancari gai, non b'at de dubidare chi si tratat de un'impresa detzisiva e infesibile chi at a marcare in manera definitiva e positiva su tempus benidore de sa limba e de sa cultura basca, cuntribuïnde pro chi issas s'incorporen in manera detzisa in sa modernidade".